

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2021

**SESOTHO PUO YA LAPENG: PAMPIRI YA I
SESOTHO HOME LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Dihora tse 3

Matshwao: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

DITAELO HO MOTSHWAI

- Diphoso tsa mopeleto le puo di se ke tsa fuwa kotlo ntle le haeba diphoso tse jwalo di fetola moelelo/kutlwisiso, hobane ho tsepamisitswe maikutlo kutlwisisong ya tema. (Le ha ho le jwalo diphoso di nne di hlwauwe.)
- Ha moithuti a sebedisitse mantswe ao e seng a Sesotho, mantswe ao a se ke a natswa ha a ntse a bolokile moelelo, mme mohlahlobuwa a se ke a fuwa kotlo.
- Dipotsong tse bulehileng ho se ke ha abuwa matshwao sebakeng sa karabo ya **E / TJHE** / kapa **KE A DUMELA / HA KE DUMELE**. Ho tla nne ho be jwalo le ho **NNETE / MAFOSI** kapa ho **NTLHA / MOHOPOLO**. Hobane nnete moithuti o lokela ho bontsha kutlwisiso ka ho hlalosa ntlhakemo ya hae. Ka hoo re tsepamisa maikutlo ho lebaka le tshehetsang karabo ya hae.
- Karabong e hlohang lentswe le le leng, mme mohlahlobuwa a fane ka a mangata kapa polelo, tshwaya karabo e nepahetseng, ha feela lentswe le nepahetseng le sheletswe mola.
- Moo ho hlokehang dintlha/dikarabo tse pedi kapa ho feta, mme mohlahlobuwa a araba ka letoto, tshwaya feela tse pedi tse tharo tse qalang.
- Puo ha e tswaetswa ke tikoloho e amohelwe.
- Potsong eo ho lokelwang ho kgetha karabo e nepahetseng ho amohelwe tlhaku e manepana le karabo e nepahetseng kapa karabo e ngotsweng ka botlalo mohlala; C/Motho e molelele.
- Motho e molelele.

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

- 1.1 E, ho bohlokwa hobane motjha o lokela ho tseba bophelo le ditlwaello tsa batho ba metseng e meng. / Ho eketsa tsebo ya bophelo papisong le moo yena a holetseng teng.
- 1.2 Ke ha a bona tse manehilweng ho metjha ya dikgokahano.
- 1.3 Tjhe, hobane batho ha ba bone dintho ka ho tshwana, hoja mohahlaudi a mamela tseo a di utlwileng a ka be a sa ka a etela Soweto.
- 1.4 Ke ne ke tla hlokomedisa beng ba sebaka seo hore ba lokise maemo ao a dijo a sa kgotsofatseng.
- 1.5 Ke phaposi ya hae ya ho robala. / Ke batjha ba neng ba rekisa thepa eo ba iketseditseng yona. **(Tshwaya e le nngwe feela)**
- 1.6 Ke ha ho qala mmino wa *house*, jwale bohle ba fofela sethaleng ho ya tjeka.
- 1.7
 - Ke ne ke tla ba eletsa hore ba hlwekise sebaka sa Hector Peterson Memorial, le dihostele di lokisetswe ba dulang ho tsona.
 - Ho re se hohele bahahlaudi se se ba nyahamise. / Hobane ke sebaka sa bohahlaudi mme se lokela ho kgahla bahahlaudi.
- 1.8 Ke diphaphatha / *atchar* / *snoek fish*. **(Tshwaya tse pedi feela)**
- 1.9 Re bona ha ba rekisa dihlahiswa tseo ba di entseng hore bahahlaudi ba tle ba siye tjhelete, ba hodise/nyolle moruo wa Soweto ha ba ntse ba hahlaula.
- 1.10 Ke ha a dumedisa le ho itsebisa batho ba lehae ba tlileng ho reka *tuck* shopong.
- 1.11 Ke ho qhanolla le ho hlaba kgobe ka lemao.
- 1.12 E, di a amana. Ka bobedi temeng ya A le B batjha ba rekisa dihlahiswa tseo ba iketseditseng tsona.
- 1.13 Ke ya ho etsa mekotla ya basadi ya letsoho.
- 1.14 Ke ntlha hobane batjha ba kgona ho sebedisa marangrang a / metjha ya dikgokahano haholo, ka hoo ba fihlella dinaha tse ding habonolo.

KAROLO YA B KAKARETSO/KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

Basadi ba bangata ba Afrika kgale, ba ne ba sa tshabe ho lwanela malapa le setjhaba. Ebile bahale ba ntwagaahlanong le ditlhekefetso, kgatello ya basadi le hara bofutsana. Ba kgothatswa hore bonkgono le bomme ba hlotse, le bona ba tla kgona. Basadi e tla ba baetapele ka boiphihlelo ba mesebetsi e ikamahantseng le thuto. Ha ba sebetsa ba lokela ho hopola hore ba lwanela malapa le setjhaba. Ba ne ba sa balellwe mesebetsing e phahameng. Basadi ba ka kgona ho fedisa bobodu ka hara setjhaba.

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO

Ha ho tshwauwa kgutsufatso ho lokela hore ho itshetlewe ka ho kenyeletsa dintlha tse hlokwang ke potso.

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

- Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7
- Matshwao a 3 bakeng sa puo
- Matshwao kaofela: 10

Kabo ya matshwao a puo ha a nepane le dintlha tsa mohlalobuwa:

- Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le le 1.
- Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2.
- Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse fana ka matshwao a 3.

KAROLO YA C DITHOTHOKISO

Karolong ena o fuwe dithothokiso tse 3, tse 2 tsa tsona ke tseo o ithutileng tsona ha e le nngwe ya tsona e le e so bonwe, di arabe kaofela.

POTSO YA 3

- 3.1 3.1.1 E, di a dumellana hobane dikahare di hlalosa diketso tsa ho hloka botshepehi, lerato le ho ba boi ha majakane feela ba re ba tshepa Modimo./Lejakane le tloha sebakeng sa lona ho ya ho sa baditjhaba, mme le lokela ho phela bophelo ba sebaka seo, boo e seng ba lona; le phela leshano, le a ithetsa.
- 3.1.2 Sethothokisi se botsa potso e sa hlokeneng karabo, se a imakatsaka ho botsa se ntse se tseba karabo.
- 3.1.3 Tjhe, ha se majakane kaofela a hlokaneng nnete le ho ba boi, sethothokisi se a akaretsa.
- 3.1.4 Maikutlo a tshosang/ a nyahamisanang a bile a hlokisa motho tshepo.
- 3.2 3.2.1 Melathothokiso e qalang e hlalosa ditlamorao tsa ho potlakela dintho, ha e qetelang e 8 e eletsa hore motho o lokela ho etsa kgetho e tla ba molemo.
- 3.2.2 Ee, ha o etsa ho itseng o potlakile ha o fumane sebaka sa ho lekodisa seo o se etsang mme o etse diphoso tse ka bang le ditlamorao tse bosula.

Kapa

- Tjhe, ka nako e nngwe o ka phonyohwa ke ntho ya bohlokwa ka lebaka la ho iketla, athe ha o ka potlaka o ka ikgapela yona.
- 3.2.3 Bophelong motho o lokela ho hlahloba maemo a ditaba pele a ka nka qeto ya ho potlakela dintho kapa ho iketlela tsona.(Dikarabo tsa baithuti di tla hlahlojwa.)
- 3.2.4 E na le mela e 14./ Mela e qalang e 6 e bua ka ditholwana tsa ho potlaka e 8 e a eletsa.

POTSO YA 4

- 4.1 Lerato le makatsang, hobane ngwanenwa o phela hamonate lapeng, feela ha a kopa mafa a hae ntatae o mo fa ona ka bongata bo hlolang. (Dikarabo tsa baithuti di tla shejwa.)
- 4.2 E bohlokwa hobane e bopela mmadi setshwantsho sa ntate ha a arolela ngwana eo ya mo ratang matlotlo.
- 4.3 E lekanya mantswe ana 'wa ho fela' le 'kgorula' hore a be boemong bo lekanang.
- 4.4 Ke ne ke tla bula kgwebo ka tjhelete eo/ ke ne ke tla atisa tjhelete eo ka ho e boloka bankeng.
- 4.5 Ke maikutlo a ho kgalla ho ba beomong ba ngwana enwa./ Ho lakatsa e ka a ka iphumanela tjhelete eo.
- 4.6 Ngwana ya lehlaswa o batla hotele ya barui ka boikgantsho, o bontsha hantle hore o na le tjhelete e ngata.
- 4.7 Se totobatsa lerato le senyekgenyekge/ le hlokanang tekano.
- 4.8 E entse hore ngwana enwa a hloke boikarabello hoo a sa kang a boloka matlotlo ana a mpa a ikela hoteleng ka ona, mme a a senya.

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBADISO YA PUO

POTSO YA 5 TSHEKATSHEKO YA PAPATSO

- 5.1 E susumetsa mmadi hore a batle ho iphumanele sehlahiswa sena.
- 5.2 A hohela mmadi hore le yena a lakatse ho kenela tlhodisano ena hore a hape moputso.
- 5.3 O feteletsa bohlokwa ba sehlahiswa sena sa Tropika hore babadi ba se reke.
- 5.4 Ke ho kgetha lebitso, motswako polelwaneng eo.
- 5.5 Ke ho hohela mmadi hore a bale le ho sheba se bapatswang.
- 5.6 Ke hore moithuti o lokela ho sebeletsa matshwao a hae ka dinako tsohle./ Moithuti o lokela ho sebetsa ka thata hore a atlehe dithutong./ Tjhelete ha e reke matshwao kapa thuto.
- 5.7 O bontsha hore o makalletse kopo ena ya batswadi.
- 5.8 Sehalo sa ho teneha/ ho kgathala matla ke kopo ena ya batswadi.
- 5.9 B/ bontsha lenyatso
- 5.10 Ke sephetho sa ngwana sa ditlahlobo./ Ripoto ya ngwana hobane ba kopa titjhere hore a fe ngwana diphesente tse 2 a tle a pase.
- 5.11 Takatso/se labalabelwang.
- 5.12 Ke ho kopanya dipolelo tse pedi.
- 5.13 Sepheo sa ho bapisa mmadi le motswadi./ Mmadi a ipehe boemong ba motswadi.
- 5.14 Ho bontsha dinoko tse bopang lebitso leo le kamoo le qapodiswang kateng.
- 5.15 Bongata

POTSO YA 6

Ka ho etela dikolong ke bile le puisano le basebeletsi le baetapele ba setjhaba, ra kgona ho fumana dikgutsana tse nang le morolo ho tswa metseng e futsanehileng. Ho tloha moo ra buisana le dikhamphani tse ikemiseditseng ho re thusa ho kenya dikgutsana sekolo. Re thusa le bana ho tlatsa le ho romela diforomo tsa di-scholarship. Ho tloha moo re fana ka dikeletso le tataiso kgethong ya mosebetsi.

[E qotsitse le ho hlophiswa botjha ho tswa ho BONA, Motshehanong 2018]

Matshwao ohle: 100